

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“โทษ” หมายถึง การกระทำที่เป็นผลร้ายหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับโทษ และโทษจะมีลักษณะรุนแรงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของการกระทำความผิดว่ามีความร้ายแรงและเกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายหรือรัฐมากน้อยเพียงใด โทษจึงเป็นเพียงมาตรการที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย โดยจำเป็นต้องกำหนดโทษก็เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิด หรืออาจจะกล่าวได้ว่าโทษถูกใช้เป็นเครื่องมือในการข่มขู่บุคคลมิให้กระทำความผิด นอกจากนี้ ยังช่วยให้กฎหมายได้รับความนับถือและปฏิบัติตาม

กฎหมายไทยมีการบัญญัติเรื่องโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 โดยกำหนดให้มีโทษ 5 ประเภท ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โดยแบ่งออกเป็นโทษที่บังคับเอากับชีวิต อันเป็นโทษที่มุ่งตัดโอกาสในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดอย่างถาวรและเป็นการทดแทนการกระทำความผิดที่บุคคลดังกล่าวได้ก่อขึ้นแก่สังคม ได้แก่ โทษประหารชีวิต โทษที่บังคับเอากับเสรีภาพ อันเป็นโทษที่มุ่งตัดโอกาสผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว ได้แก่ โทษจำคุกและโทษกักขัง และสุดท้ายโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สิน ที่มุ่งประสงค์ที่จะบังคับเอากับบรรดาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดความเข็ดหลาบ ไม่ว่าจะโดยการชำระเงินต่อรัฐ หรือการทำให้เจ้าของหรือ ผู้ครอบครองทรัพย์สินต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตน ซึ่งได้แก่ โทษปรับและโทษริบทรัพย์สิน

จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันโทษปรับ (Fine) เป็นโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สินที่ศาลนำมาบังคับใช้มากที่สุด และเป็นโทษหลักที่ใช้ควบคู่ไปกับโทษจำคุกในความผิดเกือบทุกประเภทที่มีโทษจำคุกและยังใช้เป็นโทษหลักโดยเฉพาะความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้ มาจากแนวความคิดที่ว่าการกระทำความผิดทางอาญาในคดีเล็กน้อยที่จำเลยหรือผู้ต้องหาไม่ควรจะต้องรับโทษจำคุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษจำคุกในระยะสั้น เนื่องจากการลงโทษจำคุกระยะสั้นนั้น ไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดปรับปรุงแก้ไขตนเองและกลับสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะระยะเวลาของจำคุกนั้นสั้นเกินกว่าที่จะสามารถบำบัดผู้กระทำความผิดให้กลับมาเป็นคนดีของสังคมได้ แต่การจำคุกระยะสั้นกลับทำให้ผู้กระทำความผิดในคดีที่ไม่ร้ายแรงเท่าใดนักถูกตัดออกจากสังคมและต้องไปอยู่กับบรรดาผู้ต้องขังในคดีอาญาร้ายแรง ส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นได้เรียนรู้วิธีประกอบอาชญากรรมจากนักโทษที่มีความผิดร้ายแรงมาก ทำให้เขาเหล่านั้นได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมความเป็นอาชญากรและเข้าสู่การเป็นอาชญากรที่จะกระทำความผิดร้ายแรงต่อไปในอนาคต และการถูกลงโทษจำคุก

เป็นการเสื่อมเสียชื่อเสียงเพราะจะต้องถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนชั่วร้าย ส่งผลให้ผู้ต้องโทษจำคุกกลับมากระทำความผิดซ้ำได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการกำหนดโทษปรับ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่เชื่อว่าสามารถนำมาแทนโทษจำคุกได้ โทษปรับเป็นโทษที่อาจใช้เป็นเอกเทศโดยไม่มีโทษอื่น หรืออาจใช้ควบคู่ไปกับโทษสถานอื่นก็ได้ ในต่างประเทศนิยมใช้โทษปรับสถานเดียวสำหรับความผิดเล็กน้อย ตามกฎหมายไทยมักใช้โทษปรับสถานเดียวสำหรับความผิดที่มีโทษเล็กน้อยเช่นกัน หรือมีฉะนั้นก็มักจะนิยมใช้กับความผิดใหม่ๆ ซึ่งเพิ่งสร้างขึ้นเป็นความผิดอาญา เช่น ความผิดอาญาทางเศรษฐกิจ ความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ความผิดเกี่ยวกับการค้าที่ไม่เป็นธรรม ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น แต่โทษปรับเมื่อมีการนำมาใช้กับความผิดใหม่ๆ เช่นนี้มักมีการบัญญัติโทษปรับในอัตราที่สูง ในทำนองว่าถ้าจะลงเป็นโทษจำคุก ก็เห็นว่าอาจจะเป็นโทษที่หนักเกินไป จึงลงโทษปรับแทน และเมื่อมีการกำหนดโทษปรับแล้วก็กำหนดค่าปรับให้สูงสมกับที่ความผิดนั้น หรือเรียกว่าเป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อผู้กระทำความผิดนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดี การลงโทษทางอาญาควรจะคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษด้วย ซึ่งหากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการลงโทษในปัจจุบันทั้ง 4 ประการคือ 1. การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution) 2. การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) 3. การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสการกระทำความผิด (Incapacitation) 4. การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation) พบว่า โทษปรับเป็นโทษที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) โดยตรงได้เพียงประการเดียว เนื่องจากโทษปรับไม่อาจต้องตรงวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน เพื่อเป็นการตัดโอกาสการกระทำความผิด และเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขได้ ทั้งนี้เพราะโดยสภาพและโดยลักษณะของโทษปรับเป็นโทษที่มุ่งเอาที่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด โทษปรับจึงเป็นการลงโทษโดยเน้นให้ผู้กระทำความผิดมีความเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกและข่มขู่เพื่อให้คนในสังคมเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดแบบเดียวกันอีก แต่จากการบังคับโทษปรับซึ่งเป็นโทษปรับที่กำหนดแบบตายตัวในปัจจุบันนั้น ไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษดังกล่าวได้ เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีฐานะทางการเงินต่างกัน การบังคับโทษปรับจึงไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางการเงินดีมีความสามารถในการเสียค่าปรับไม่เกรงกลัวต่อการบังคับโทษปรับและมีแนวโน้มในการกระทำความผิดซ้ำอีกในภายหน้า อีกทั้งหากบุคคลที่มีฐานะยากจนต้องถูกบังคับตามโทษปรับแต่ไม่สามารถชำระค่าปรับได้เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิดแล้ว ในทางปฏิบัติมักจะเก็บเงินค่าปรับจากผู้กระทำความผิดที่มีฐานะยากจนนี้ได้ยาก ส่งผลให้ต้องเปลี่ยนโทษปรับไปเป็นโทษอย่างอื่น เช่น การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ การกักขังแทนค่าปรับ เป็นต้น ซึ่งทางปฏิบัติในปัจจุบันนี้ศาลมักจะหาวิธีการกักขังแทนค่าปรับมาใช้เพียงวิธีการเดียวเท่านั้น เนื่องจากการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับทำได้ยากและมีเงื่อนไขจำกัดบางประการ ส่งผลให้ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่มีเงินในการชำระ

ค่าปรับถูกกักขังเป็นจำนวนสูงขึ้น เป็นผลให้ผู้ต้องโทษสูญเสียอิสรภาพโดยไม่สมควรแก่กรณี และขัดวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับที่มุ่งจะบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด เพื่อนำมาชดเชยความเสียหายให้แก่สังคม มิใช่มุ่งบังคับเอากับเสรีภาพของผู้กระทำความผิด

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2545 เพิ่มเติมในเรื่องของการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้ในมาตรา 30/1 – 30/3 โดยกำหนดให้ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาท ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่นิติบุคคลและไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้ ก็เป็นเพียงมาตรการหนึ่งที่ออกมาเพื่อหลีกเลี่ยงการกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งก็มีข้อจำกัดเฉพาะกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับต้องยื่นคำร้องต่อศาลและศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาว่าผู้ยื่นคำร้องดังกล่าว มีความเหมาะสมหรือไม่ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดและต้องเป็นกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาทเท่านั้น

นอกจากนั้นยังพบว่ามีปัญหาในการบังคับใช้โทษปรับ เนื่องจากโทษปรับมิได้สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ที่มีฐานะเศรษฐกิจดี ในขณะที่เดียวกันโทษปรับกลับสร้างความลำบากแก่ผู้ยากจนหรือผู้มีปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นชนชั้นกลางรวมทั้งชนชั้นล่าง ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และโทษปรับยังมีมาตรการบังคับที่ผิดวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับ กล่าวคือ ความผิดที่จะกำหนดโทษปรับมักจะเป็นความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรงต่างจากการลงโทษจำคุกที่มักจะเป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง แต่มาตรการที่นำมาบังคับใช้แก่กรณีที่ถูกลงโทษปรับไม่ชำระค่าปรับกลับใช้มาตรการยึดทรัพย์สินหรือกักขังแทนค่าปรับ ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่าในการกักขังแทนค่าปรับ โทษกักขังถือเป็นโทษที่บังคับเอากับเสรีภาพ ในขณะที่โทษปรับเป็นที่โทษบังคับกับทรัพย์สิน ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าเมื่อโทษเริ่มต้นที่ศาลใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดคือโทษปรับ ซึ่งมุ่งหมายบังคับเอากับทรัพย์สิน แต่พอผู้ต้องโทษปรับไม่สามารถชำระค่าปรับได้เพราะมีฐานะยากจนหรือกรณีที่ผู้ต้องโทษขัดขืนไม่ยอมชำระค่าปรับ ก็กลับนำเอาการลงโทษกักขังซึ่งมุ่งกระทำต่อเสรีภาพมาใช้ ซึ่งเท่ากับเป็นการซ้ำเติมบุคคลที่มีฐานะยากจนให้มีสภาพแวดล้อมเลวร้ายลงไปอีก และมีได้กระทบต่อผู้นั้นเท่านั้นแต่ยังกระทบต่อบุคคลในครอบครัวของผู้นั้นด้วย

ผู้เขียนจึงเห็นว่า มีความจำเป็นต้องศึกษาถึงการบังคับโทษปรับ โดยศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษปรับ การบังคับโทษปรับทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ คือประเทศในระบบ Common Law ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ และประเทศในระบบ Civil Law ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี รวมทั้งศึกษาปัญหาและ

ข้อขัดข้องในการบังคับโทษปรับในประเทศไทย และแนวคิดและความจำเป็นในการนำมาตรการอื่นมาเสริมและแทนการลงโทษปรับ โดยผู้เขียนเห็นควรให้มีการนำมาตรการอื่นมาเสริมและแทนการปรับ เพื่อให้การบังคับโทษปรับมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้การลงโทษปรับสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดมีความเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกและทั้งยังสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation) ที่ต้องการทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่ทั่วโลกให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในปัจจุบัน มาตรการดังกล่าวเหล่านี้ ได้แก่ มาตรการรอกการกำหนดโทษปรับหรือรอกการลงโทษปรับ การผ่อนชำระค่าปรับ มาตรการที่ใช้กับผู้กระทำความผิดในลักษณะของการทำงานบริการสังคม มาตรการในรูปแบบของการให้การศึกษาและการฝึกอบรม มาตรการในรูปแบบของการทำให้เกิดความอับอาย นอกจากนี้ ยังเห็นควรศึกษาถึงมาตรการอื่นมาเสริมและแทนการปรับในกรณีการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคลด้วย เนื่องจากนิติบุคคลมีสถานะแตกต่างไปจากบุคคลธรรมดา ดังนั้น ควรพิจารณาการลงโทษโดยเฉพาะสำหรับนิติบุคคล ซึ่งมาตรการอื่นมาเสริมและแทนการปรับในกรณีการลงโทษนิติบุคคล อาทิเช่น การผ่อนชำระค่าปรับ วิธีการเพื่อความปลอดภัยประเภทการห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง ทั้งนี้ มาตรการอื่นที่มาเสริมและแทนการปรับเหล่านี้เอง หากนำมาบังคับใช้ในประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่าควรนำมาเป็นมาตรการเสริมสร้างให้การบังคับโทษปรับมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นเท่านั้น มิได้หมายถึงให้มีการยกเลิกโทษปรับ เนื่องจากในปัจจุบันโทษปรับก็ยังคงมีความจำเป็น แต่การมีมาตรการอื่น ๆ ขึ้นมาเป็นมาตรการเสริมก็เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการใช้มาตรการอื่นมาเสริมและแทนการปรับได้ตามความเหมาะสมและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด เพื่อให้การบังคับโทษปรับเป็นไปอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีและวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการลงโทษปรับ
2. เพื่อศึกษาถึงการบังคับโทษปรับและการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและข้อขัดข้องในการบังคับโทษปรับและความจำเป็นในการนำมาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาถึงแนวทางการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในประเทศไทย รวมถึงการใช้วิธีการบังคับโทษปรับและมาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในกรณีการลงโทษนิติบุคคลผู้กระทำความผิด

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิทยานิพนธ์ในเรื่องนี้ จะศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการการบังคับโทษปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยและของต่างประเทศ รวมทั้งปัญหาและข้อขัดข้อง ในการบังคับโทษปรับและความจำเป็นในการนำมาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในประเทศไทย เพื่อเสนอแนวทางการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับ รวมถึงการใช้มาตรการ ดังกล่าวในกรณีการลงโทษนิติบุคคลด้วย

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

โทษปรับเป็นโทษที่มุ่งบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด แต่ในปัจจุบันพบว่าการบังคับโทษปรับมีข้อขัดข้องบางประการเนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีฐานะทางการเงินต่างกัน การบังคับโทษปรับจึงไม่เท่าเทียมกัน จึงไม่ควรนำโทษปรับมาใช้ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวไม่มีสามารถในการชำระค่าปรับ เนื่องจากการลงโทษปรับจะไม่เกิดประโยชน์ดังความมุ่งหมาย เพราะรัฐจะไม่ได้รับชำระค่าปรับ ประกอบกับการกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งเป็นมาตรการในปัจจุบันที่ศาลใช้บังคับในกรณีที่ไม่สามารถชำระค่าปรับได้นั้น เป็นการบังคับโทษปรับที่ผิดวัตถุประสงค์ เนื่องจากการลงโทษปรับ ศาลมุ่งบังคับต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด แต่การกักขังแทนค่าปรับเป็นการลงโทษที่มุ่งต่อเสรีภาพของผู้กระทำความผิด ดังนั้น การศึกษาถึงการใช้มาตรการอื่นมาเสริมและแทนการปรับ จะทำให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้การบังคับโทษปรับเป็นไปอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ

1.5 วิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลตำราและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ตำรา หนังสือ วารสาร ด้วบทกฎหมาย บทความ งานวิจัยและผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อประมวลเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีและวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการลงโทษปรับ
2. ทำให้ทราบถึงการบังคับโทษปรับและมาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับของประเทศไทยและต่างประเทศ

3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อขัดข้องในการบังคับโทษปรับและความจำเป็นในการนำมาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในประเทศไทย
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางการใช้มาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในประเทศไทย รวมถึงการใช้วิธีการบังคับโทษปรับและมาตรการอื่นมาเสริมใช้แทนการปรับในกรณีการลงโทษนิติบุคคลผู้กระทำความผิด